

**TUHO JA
TOIVO**

**SUOMALAISEN HUUMETODELLISUUDEN
VUOSIKYMMENIÄ**

ELINA JÄRVI

BAZAR

TUHO JA TOIVO

**TUHO JA
TOIVO**
**SUOMALAISEN HUUMETODELLISUUDEN
VUOSIKYMMENIÄ**

ELINA JÄRVI

Bazar Kustannus
© Elina Järvi ja Bazar Kustannus
Tekstit: Elina Järvi
Kuvat: Ari Lahti

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-376-236-7

Taitto Jukka Iivarinen / Vitale
Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

JOHDANTO	7
SAATTEEKSI	10
1. LUKU HUUMEIDEN HISTORIAA.....	19
2. LUKU 1960–1969	31
3. LUKU 1970–1979	45
4. LUKU 1980–1989	59
5. LUKU 1990–1999	89
6. LUKU 2000–2009	163
7. LUKU 2010–2019.....	244
8. LUKU 2020.....	325
9. LUKU ”ENSIMMÄISENÄ OLISI HANKITTAVA KENGÄT, JOILLA IHMINEN HOITON KÄVELEE”	405
HAASTATTELUT	505
LÄHDELUETTELO	507
KIIITOS.....	516
LOPPUVIITTEET	519

JOHDANTO

PETRI: MUUTOS

Petri seisoi talvisessa Helsingissä Otto-automaatilla 2010-luvun alkupuolella. Hän syötti laitteeseen isoäitinsä pankkikortin ja näppäili sen tunnusluvun. Saldo kertoi, että tilillä oli, mitä nostaa: täti oli hiljattain tallettanut sinne rahaa Petrin isoisän hautajaisia varten.

Ensimmäinen setelitukku sujahti Petrin taskuun myöhään illalla. Keskiyön jälkeen hän palasi pankkiautomaatille ja nosti saman rahasumman uudelleen – kortissa oli nostorajoitus, joten hänen täytyi välissä odotella vuorokauden vaihtumista.

Hänellä oli kahden nostokerran jälkeen mukanaan pari tuhatta euroa. Niillä ei saanut kokonaan kuitattua menneinä kuukausina kertynyttä huumevelkaa, mutta laina lyhenisi sen verran, että kamaa saisi taas hankittua lisää. Väkivallan uhka, kasvava korko ja pelko saivat huumevelat pysymään mielessä, mutta suurin motiivi lainan hoitamiseen oli nimenomaan se, että sai hankittua lisää amfetamiinia.

Huumeita myydään velaksi useiden kuukausienkin ajan etenkin siksi, että diilerin täytyy saada kama liikkeelle. Eniten ja mahdollisimman hyvälaatuisia kamaa sai silloin, kun koko ostettavan satsin pystyi maksamaan kerralla.

Petri lähti kävelemään Helsingin katuja mummon rahat taskussaan kylmässä yössä. Hän tajusi, että isoäidin tilin tyhjentäminen oli ollut hyvin ruma teko, mutta hän tunsi silti helpotusta, ylpeyttäkin: mieleen oli tullut jokin keino, jolla selvitä suuren velkasumman kanssa taas hetki eteenpäin.

* * *

Petrin elämä oli näyttäytynyt mummolle suurimmilta osin sekoiluna: tyttärenpojalla oli vierähtänyt huumeigentällä parikymmentä vuotta. Toisaalta mummo sai elämänsä loppusuoralla tutustua lapsenlapsensa uudelleen: Petri jätti päihteet mummon viimeisten elinvuosien aikana.

Kun Petri syksyllä 2020 istui isoäitinsä sairaalasängyn vierellä, hän oli onnellinen, että oli pystynyt hyvittämään edes osan kaikesta rakkaudesta ja huolenpidosta, mitä hän itse oli mummolta elämänsä aikana saanut. Hänelle toipuminen päihderiippuvuudesta on merkinnyt ennen kaikkea pyyteetöntä ja epäitsekästä toimintaa toisen ihmisen hyväksi. Isoäidin auttaminen on ollut Petrille se kaikkein merkityksellisin asia.

Petri ei aina arjessa ollut löytänyt oikeita sanoja tai keinoja tuntemansa rakkauden ilmaisemiseen. Kaikki tuli kuitenkin sanotuksi heidän viimeisten yhteisten hetkiensä aikana. Petri kertoi mummolle, kuinka paljon hän rakastaa tätä ja kuinka tärkeä ihminen tämä on aina hänelle ollut. Niiden sanojen jälkeen mummo päästi irti; poistui tästä maailmasta.

Vain hetki isoäidin kuoleman jälkeen Petrin mieli muistutti, että hänellä on mummon pankkitunnukset taskussa; ajatukset käskivät tyhjentämään tilit. Petri mietti, onko hän tosiaan edelleen näin sairas, vaikka hän on elänyt puhtaana jo lähes neljä

vuotta; rakas isoäiti on juuri kuollut ja hän joutuu alitajuisesti päättämään monta kertaa, ettei aio varastaa tämän rahoja.

Aiemmin hänen oli pakko veivata mummon rahat aineita saadaakseen tai velat maksaakseen, mutta enää hänen ei tarvinnut tyhjätä tilejä – eikä hän vakavissaan edes harkinnut sitä. Syntyneet ajatukset kuitenkin muistuttivat Petriä siitä, että rikollisen mielen käyttäytymismalli puhuttelee häntä edelleen mitä ihmeellisimmissä tilanteissa.

Petri joutui kohtaamaan mielensä pimeän puolen, mutta kaikkein ratkaisevin asia elämässä oli muuttunut: huumeet eivät enää hallinneet hänen mieltään.

Nyt hän pystyi toimimaan oikein.

SAATTEEKSI

Huumemaailma on värikäs paletti, jota ei pystytä tarkastelemaan mustavalkoisten lasien läpi. Elämä ”kentällä” on täynnä ristiriitaisuuksia sekä jatkuvaa tasapainottelua moraalin ja moraalittomuuden välillä. Toisaalta, ihminen ei itse välttämättä kykene riippuvuussairautensa vuoksi näkemään toiminnassaan mitään väärää; hänelle esimerkiksi rikollinen toiminta voi vain yksinkertaisesti olla osa päivittäistä selviytymistä.

Kun aineiden käyttö on muuttunut elämää sanelevaksi pakkomielteeksi, ihmisellä ei välttämättä ole enää realistista käsitystä siitä, mitä muuta elämä edes voisi hänelle tarjota. Kuten huippukitaristina tunnetuksi tullut Jukka Tolonen tässä kirjassa toteaa: amfetamiini oli kuin ilma, jota hengittää. Riina-nimellä tarinaansa kertova nainen puolestaan aikoinaan päätti hankkia aina heroiiniannoksensa valmiiksi seuraavaa aamua varten. Päätöksen taustalla oli eräs hirveä kamanostoreissu Helsingistä Vantaalle; Riina oli tullut heroiinin vieroitusoireista niin sairaaksi, että joutui kulkemaan tuon useamman kilometrin matkan konttaamalla.

Suomessa huumeiden käyttö on ainakin toistaiseksi kriminalisoitu. Rikoslain mukaan huumausaineen käyttöririkokseen syyllistyy laittomasti huumausainetta käyttävä ja huumausainetta hallussa pitävä henkilö. Huumausainerikokseen syyllistyy esimerkiksi huumausainetta valmistamalla, myymällä, välittämällä ja hallussa pitämällä.

Tuomion voi saada myös pelkästä yrityksestä hankkia huumeita. Jos kyse on vähäisestä määrästä, teko katsotaan huumausaineen käyttöririkokseksi. Jos hankintayrityksen kohteena puolestaan on esimerkiksi sata grammaa hasista, kymmenen grammaa amfetamiinia tai kaksi grammaa heroiinia, on kyse perusmuotoisesta huumausainerikoksesta. Siitä voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Usein rikollisuus – nykypäivänä entistä enemmän nimenomaan väkivaltarikollisuus – ja huumeet kulkevat käsi kädessä. Silti ei voida sanoa, että kaikki huumeiden käyttäjät syyllistyisivät esimerkiksi väkivaltarikoksiin, petoksiin ja varkauksiin. Jokainen huumeita käyttävä ihminen on oma yksilönsä siinä missä kuka tahansa muukin: hänellä on oma arvomaailmansa ja usein myös omat sääntönsä siitä, mikä on hänelle itselleen sallittua ja mikä ei.

Kun yhteiskunnassamme tarkastellaan päihteitä ongelmallisesti käyttäviä ihmisiä, heitä tulisi lähestyä yksilöinä ja kokonaisuutena. Nykypäivänä pyritäänkin välttämään ilmaisuja, joiden voidaan ajatella ylläpitävän stigmaa. Niitä ovat esimerkiksi narkomaani, alkoholisti ja päihteiden käyttäjä – sanat ohjaavat katsomaan henkilöä ainoastaan sairauden tai ominaisuuden kautta. Sen sijaan halutaan viestittää, että ihminen on myös paljon kaikkea muuta kuin päihdeongelmansa.

Tässä kirjassa puhutaan ensisijaisesti päihteitä käyttävistä ihmisistä, mutta kielen sujuvuuden vuoksi on paikoittain ollut tarpeen käyttää muotoa ”huumeiden käyttäjä” tai ”päihteiden käyttäjä”. Tämä teos ei kuitenkaan esittele ketään ”vain jonain”, vaan elämää, ihmistä ja ihmisyyttä käsitellään kokonaisvaltaisesti.

Kun mietitään vaikkapa mediaotsikoita ja esimerkiksi toimittajien kirjoittamaa vapaata kerrontaa, olisi kielen positiivisen kehityksen kannalta toivottavaa, ettei esimerkiksi sanaa ”narkomaani”

käytettäisi enää huumeita käyttävän ihmisen synonyyminä. Toisaalta taas itsekin kirjoittajana koen joidenkin epäkorrektiksi miellettyjen sanojen käyttämisen perustelluksi silloin, kun ne ovat osa tarinaansa kertovan henkilön sitaattia, tai kun tietyillä sanavalinnoilla halutaan kuvata vaikkapa yleisiä negatiivisia asenteita.

Lähtökohtana tulisikin olla, että tarkastelun kohteena olevaa käsiteltäisiin ensisijaisesti ihmisenä, omana yksilönään, ja vasta toissijaisesti päihteiden käyttäjänä.

Stigmaattinen ajattelu nostaa esimerkiksi hoitoon hakeutumisen kynnystä ja ylläpitää häpeää. Sen sijaan huumeita, ja ylipäänsä päihteitä, käyttävän ihmisen yksilöllinen ja arvostava kohtaaminen tukee hänen selviytymistään arjessa ja parhaimmillaan voi johtaa siihen, että hän kuntoutuu ja saa vielä kiinni päihteettömästä elämästä.

Kun kaupungilla nähdään käytettyjä huumeruiskuja ja -neuloja lojumassa esimerkiksi bussipysäkillä, etenkin sosiaalisessa mediassa ryhdytään oitis haukkumaan huumeita käyttäviä ihmisiä. Toisaalta on ollut ilo huomata, että joukossa on myös paljon heitä, jotka käyvät rohkeasti kommentoimassa asiaa sairauden, avun saannin ja hoitoon pääsyn näkökulmasta. Silti päihteitä ongelmallisesti käyttävät ihmiset ovat siinä mielessä aina heikompiosaisia kuin muut, että heidän sairautensa halutaan usein edelleen nähdä itseaiheuttuna ja omana valintana.

Samalla unohtuu, ettei kysymyksen omasta valinnasta pitäisi olla suuressa mittakaavassa edes olennainen. ”Eikö ihmisarvon ja -oikeuksien pitäisi kuulua kaikille eikä olla jotain, mikä pitää ansaita paremmin voivan väestöosan raadilta”, Tua Onnela kirjoitti elokuussa 2021 Facebookin Silakkaliike-ryhmässä. Hän summasi asian niin osuvasti, että päätin Onnelan luvalla käyttää tätä kommenttia osana kirjani saatesanoja.

Usein kärkkäiden kommenttien alle hukkuu se tosiasia, että sosiaalisessa mediassa purnaaminen ei muuta tilannetta kenenkään kannalta paremmaksi. Mikä sitten muuttaisi? Esimerkiksi se, että asia olisi mielessä silloin, kun ollaan menossa vaaliuurnalle: kunnallispoliitikot päättävät vuosittaisista päihdehoitojen määrärahoista.

Olin helmikuussa A-klinikkasäätiön Katuklinikan mukana jalkautuvassa työssä Helsingissä. Sinä talvisena iltana eniten väkeä oli kokoontunut Vaasanaukiolle Sörnäisissä. Paikkaa kutsutaan myös Ikuisen vapun aukioksi, mutta parhaiten se tunnetaan epävirallisella nimellään Piritori.

Ihmiset ottivat Katuklinikan työntekijöiltä, Minnalta ja Jetalta, onnellisina vastaan voileipiä. Myös puhtaita käyttövälineitä oli tarjolla.

Juttelin Piritorilla muutamien päihteitä käyttävien ihmisten kanssa, ja nuo kohtaamiset jäivät mieleeni merkityksellisinä. Eräs nelissäkymmenissä oleva mies innostui kertomaan minulle elämästään. Pian ringiin ilmestyi pari muutakin kaveria, joilla oli hirveästi asiaa. He kaikki puhuivat samaan aikaan, toistensa päälle. Kuulluksi tulemisen tarve oli heillä suuri.

Mies kertoi minulle keskioluttolkki kädessään, että hän on nykyään haittoja vähentävässä metadonikorvaushoidossa; mitä päihteiden käyttöön tulee, hän sanoi pysyvänsä lähinnä alkoholilinjalla.

Kysyin tältä Piritorin tuttavuudeltani, miten hän kokee tulevana kohdatuksi meidän yhteiskunnassamme – kokeeko hän esimerkiksi ihmisoikeutensa samanarvoisiksi toisten kanssa? Hän vastasi minulle lyhyellä tarinalla: Kerran kun hän oli raitiovaunun rappusilla nousemassa jo kyytiin, ovet tulivat yhtäkkiä hänen päälleen. Hän uskoo, että kuski sulki juuri sillä hetkellä

ovet tahallaan, koska hän näyttää ”narkkarilta”. Muistoksi tilanteesta jäi parantumaton jalkavamma.

Kun minun tuli aika jatkaa Katuklinikan mukana matkaa ja kun jo kävelimme poispäin, tämä mies huusi perääni: ”Kiitos, kun tulit tänne meidän pariin.”

Kun ihmisoikeuksia mietitään, Piritorilla piipahtaminen avasi silmäni ihan ruohonjuuritasolla. Aukiolle ilmestyy säännöllisin väliajoin poliisiauto, koska ihmiset valittavat torilla notkuvasta ”narkkariporukasta”. Sen seurauksena joukko häviää kulman taakse. Vaikka ymmärrän, että aukion levoton maine saattaa herättää ihmisissä pelkoa, tilanne silti painui mieleeni karuna.

Huumeita käyttävä ihminen ei saa seistä siellä, missä hän haluaa. Hänet ikään kuin pitää roskan tavoin lakaista katukuvasta – edes hetkellisesti.

* * *

Keskityn tässä kirjassa suomalaiseen huumemaailmaan ennen kaikkea suonensisäisen – sekä pääasiallisesti opioidien ja amfetamiinin – käytön näkökulmasta. Amfetamiinin käyttö on vahvasti läsnä kirjan henkilöiden omaelämäkerrallisissa osuuksissa, kun taas opioidien ongelmakäyttö ja korvaushoitoon liittyvät kysymykset ovat korostuneesti esillä loppu-artikkelissa.

Toisaalta suomalaisille on tyypillistä useamman aineen samanaikainen käyttö: Suomessa opioidikuolemat aiheutuvat yleisimmin buprenorfiinin ja jonkin muun päihteen yhteiskäytöstä.

Suomalaisen sekakäyttökulttuurin syntyä ja säilymistä voi tarkastella myös hoitoonpääsyn asettamien vaatimusten näkökulmasta. Huumetutkija ja valtiotieteiden tohtori Jussi Perälä

kuvailee asiaa *Ikuinen säätö – Helsingin huumemarkkinat* (Like Kustannus 2013) -kirjassaan näin:

”Pirinistin ei ole mahdollista saada minkäänlaista korvaushoitoa. Niinpä hänen pitää alkaa käyttää Subutexia, jotta saisi vaadittavat positiiviset seulat korvaushoitoa varten. Subunisti puolestaan vieroittautuu pirillä ja lääkkeillä. Näin pirinistit ja subunistit sekoittuvat ryhminä ja sekakäyttö kehittyi huippuunsa.”

Opioidien ongelmakäyttäjäksi päädytään karkeasti ottaen kahta reittiä.

Monissa tämän kirjan omakohtaisissa kertomuksissa ihminen on ensimmäisenä päihteenään alkanut polttaa jo hyvin nuorena tupakkaa. Seuraavaksi on siirrytty alkoholiin ja kannabikseen. Jossain kohtaa kuvioon on tullut mukaan alkoholin, pilven ja rauhoittavien lääkkeiden tai alkoholin ja rauhoittavien sekoittaminen keskenään – tai henkilö on siirtynyt alkoholista ja kannabiksesta suoraan amfetamiiniin. Opioidit ovat useimmiten tulleet kuvaan vasta viimeisten aineiden joukossa; paitsi silloin, kun henkilö ei ole kokenut saavansa amfetamiinista oikein mitään irti.

Kyse on kuitenkin vain tässä kirjassa esiteltävästä otannasta, eikä tästä esimerkistäni voida tehdä mitään vedenpitäviä johtopäätöksiä esimerkiksi porttiteoriaa ajatellen. Itse pidän merkityksellisenä sitä huomiota, että suurin osa kovien huumeiden käyttäjistä on jossain vaiheessa elämänsä polttanut myös tupakkaa ja kannabista sekä käyttänyt alkoholia, kun taas hyvin monesta tupakan, alkoholin ja kannabiksen käyttäjästä ei tule koskaan kovien huumeiden käyttäjää.

Ylen A-studion verkkojutussa ”400 000 suomalaista lääkitsee kipuaan koukuttavilla opioideilla – kuinka moni turhaan?” kerrotaan, että Kela korvasi vuonna 2014 opioidilääkkeitä 400 000 ihmiselle. Mitä suuremmalle joukolle opioideja määrätään, sitä suurempi joukko ihmisiä todennäköisesti tulee niistä riippuvaisiksi. Kuten Jussi Perälä toteaa *Ikuinen säättö – Helsingin huume-markkinat* -kirjassaan: osa alkujaan laillisesti opioideja saaneista ihmisistä ryhtyy myöhemmin käyttämään niitä laittomasti.

Opioidien ongelmakäytön laajuus kosketti A-klinikkasäätiöltä saatujen tietojen mukaan koko Suomen laajuudella 13 000–15 000 ihmistä vuonna 2012. Vuonna 2017 vastaava määrä oli jo 23 500–29 500.

* * *

Tapaat tässä kirjassa kahdenlaisia huumemaailman asiantuntijoita: heitä, joilla on vahva ”kenttäkokemus” ja heitä, jotka ovat työssä puolesta linkittyneet suomalaiseen päihdemaailmaan.

Olen harkinnut jokaisen kertomuksen kohdalla yhdessä kirjan henkilön kanssa, esiintyykö hän etunimellään vai anonyymisti muutetulla nimellä. Omalla nimellään mukana olevista suurin osa on aiemminkin puhunut julkisesti jonkin verran elämästään päihdemaailmassa. Anonyymisti mukana olevien elämää ei puolestaan olisi yksityisyyden suojaamiseksi ollut mahdollista muulla tavoin käsitellä. Osa henkilöistä nähdään myös tämän kirjan kuvaliitteessä Ari Lahden valokuvissa. Kolmansien henkilöiden nimet on muutettu muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Ryhdyin alun perin tutkimaan suomalaista huumeentää alkuvuonna 2019. Kimmokkeen aiheeseen minulle antoi valokuvaaja Ari, joka oli ryhtynyt hahmottelemaan dokumenttielokuvaa

suomalaisesta korvaushoitajärjestelmästä. Löimme erikoiset päämme yhteen ja aloimme luonnostella käsikirjoitusta. Koska kokopitkän dokumenttielokuvan rahoittaminen on aivan oma taiteenlajinsa, projektimme kuitenkin jäi toistaiseksi kesken.

Huumemaailma ja jo tekemäni haastattelut jäivät elämään mielessäni niin vahvasti, että aihe vaatimalla vaati tulla käsitellyksi. Dokumenttielokuvan tekemisestä minulla ei ollut entuudestaan kokemusta, mutta tietokirjoja oli plakkarissa jo kaksi. Ajattelin siis käsitellä minulle jo kovin rakkaaksi muodostunutta aihetta siten kuin parhaiten koen osaavani: kirjoittamalla siitä kirjan.

Matka aiheen parissa on ollut äärimmäisen antoisa, opettava ja silmiä avaava. Samalla matka on valtavan laajan aiheensa vuoksi ollut ajoittain älyttömän vaikea. Kirjoitusprosessin aikana olen välillä tuntenut oloni alati rönsyileväksi ajatusmyllyksi. Huomasinkin runsaan vuoden työskentelyn jälkeen, että en ollut alun perin rajannut kirjan sisältöä tarpeeksi tiukasti. Tämän havainnon jälkeen tartuin entistä tiukemmin niihin kiinnekohtiin, joihin tämä kirja nyt lopullisessa muodossaan nojaa.

Tässä kirjassa elämästään kertovat ihmiset ovat joko raittiina korvaushoidossa ja tai elävät ”puhtaana”.

Itse tämän kirjan kirjoittajana näen, että ei ole olemassa oikeaa tai väärää tapaa raitistua. Joku tarvitsee korvaushoitoa raittiutensa tueksi vuosikausiksi tai koko loppuelämäksi; joku toinen puolestaan tavoittelee alusta saakka raittiutta ilman lääkkeellistä hoitoa. Joku päihteiden ongelmakäyttäjä raitistuu käymättä ensimmäisessäkään katkaisu- ja kuntoutushoidossa. Joku ei raitistu täysin ikinä, vaikka laukkaisi eri päihdehoidoissa koko elämänsä ajan.

Ehdottomuus ja tiukat vaatimukset osaltaan vahvistavat stigmaattista ajattelua tehden samalla päihdekuntoutumisen ehkä jo

ajatuksenkin tasolla täysin epärealistiseksi asiaksi. Niiden sijaan itse toivon, että yhteiskunnassamme tulisi näkymään entistä vahvemmin lähimmäisenrakkaus, välittäminen ja kunnioitus, joka kohdistuisi tasapuolisesti kaikenlaisiin persoonallisuuksiin.

Ihmisarvo ja ihmisoikeudet eivät saa koskaan olla riippuvaisia siitä, käyttääkö henkilö päihteitä ja paljonko hän niitä käyttää. On olemassa monenlaisia elettyjä elämiä, joista jokainen on tyylistä riippumatta samanarvoinen.

Elina Järvi

Espoossa 9. elokuuta 2021

1. LUKU

HUUMEIDEN HISTORIAA

MIES SYÖ OOPIMUMIA, KUNNES OOPIUMI SYÖ MIEHEN

Morfiinista alettiin hakea päihtymystä läntisen maailman eri yhteiskuntaluokissa 1860-luvulla. Aiemmin laudanumin päihdekäyttö, toisin sanoen oopiuminsyönti, oli ollut tyypillistä lähinnä parempiosaisessa väestössä.¹

Oopiumia käytettiin runsaasti etenkin Yhdysvalloissa.² Sen väärinkäytön yleistyessä alettiin puhua päihderiippuvuudesta, ja samalla alkoi syntyä moraalista keskustelua. Aineeseen syntyvää fyysistä riippuvuutta pidettiin syntinä ja todisteena mielen heikkoudesta. Kun raittiusliike voimistui Amerikassa 1870-luvulla, narkomaniasta esitettiin paheen ja luonteen heikkouden sijaan ensimmäisiä kuvauksia hoitoa vaativana sairautena. Vuosisadan loppupuoliskolla myös morfiinin puolisyntheettinen johdos, heroini, lunasti paikkansa. Sitä pidettiin monipuolisena ja vaaratomana ihmelääkkeenä, joka sopii niin aikuisille kuin lapsillekin.³

Etenkin lääkärit ja muu hoitohenkilökunta käyttivät morfiinia 1900-luvun alkupuolella.⁴ *American Journal of Sociology* -lehdessä oopiumi kuvattiin käyttäjänsä nopeasti orjuuttavana aineena: vaikka ihminen luulee hallitsevansa oopiumin käytön, nopeasti käy ilmi, että oopiumi hallitseeikin ihmistä. Sitä pidettiin yhtenä

kaikkein monimutkaisimmista lääkkeistä, koska se vaikuttaa laajasti ihmisen keskushermostoon.⁵

1920: VALKEAA UNELMAA

Suomi hyväksyi Haagin kansainvälisen oopiumisopimuksen toukokuussa 1922. Siinä ei ollut kuitenkaan määritelty erikseen yleisiä yhteisiä sanktioita, vaan jokaisen valtion piti itse huomioida sopimus oman maansa lainsäädännössä. Suomessa ei tehty Haagin sopimuksen myötä lakiuudistuksia, sillä eduskunta piti rikoslain salakuljetusta koskevaa pykälää ja vuoden 1888 myrkkymääräyksen myrkkysäännöksen pohjalta määräytyviä sanktioita riittävinä. Oikeasti säännösten rikkomisesta seurasi vähäisiä seuraamuksia, kuten enintään 500 markkaa sakkoa tai muutaman kuukauden vankeustuomio.⁶

Suomessa huumekauppa lisääntyi erityisesti kokaiinin osalta 1920-luvun puolivälissä, ja sen myötä eräät kansanedustajat vaativat lakialoitteessaan ankarampia rangaistuksia laittomasta kokaiinikaupasta. Poliisikin piti olemassa olevia rangaistuksia liian vähäisinä, mutta lakialoitetta ei siitä huolimatta hyväksytty eduskunnassa.⁷

Ensimmäisellä maailmansodalla oli merkittävä vaikutus Euroopan 1920-luvun huume kulttuurin muovautumisessa. Morfiinin väärinkäyttö oli aiemmin ollut lähinnä ylemmän kansanluokan huvitus, mutta nyt se alkoi yleistyä koko kansan keskuudessa. Tuon ajan tunnusomaisin huume oli kuitenkin nenään nuuskattu kokaiini; tapa levisi sodan jälkeen nopeasti Yhdysvalloista Euroopan suurkaupunkeihin. Korkean hintansa vuoksi kokaiini ei kuitenkaan ollut niin sanottu koko kansan huume, vaan se oli suosiossa

etenkin seurapiiririennossa. Tämä asia ei ole sadassa vuodessa muuttunut.⁸

Huumeiden väärinkäyttö lisääntyi myös itsenäisessä Suomessa. Asia herätti keskustelua mediassa ja eduskunnassa, ja poliisia huoletti kokaiinin salakaupan yleistyminen. Kovin laajasta ongelmasta ei silti ollut kysymys. Sisäasiainministeriön alaisuudessa toiminut Suomen valtiollinen salainen poliisi, Etsivä keskuspoliisi, oli aloittanut toimintansa vuonna 1919. Se ei varsinaisesti hoitanut huumeepoliisin virkaa, mutta koska huumeiden salakauppa nivoutui merkittävästi yhteen kansainvälisen huumeiden salakuljetuksen kanssa, yksikkö ulotti jonkin verran toimintaansa myös tälle saralle.⁹

Vuodesta 1919 vuoteen 1932 voimassa ollut kieltolaki peitti alleen monia huumeiden väärinkäyttöön liittyviä ongelmia: huomio kiinnittyi hallitsemattomaksi paisuneeseen alkoholin kulutukseen. Samalla sairaalat alkoivat täyttyä alkoholiongelman sairastuttamilla potilailta. Sen verran huumausaineiden väärinkäyttäjät kuitenkin saivat huomiota, että heidät leimattiin julkisessa keskustelussa moraalisesti rappioituneiksi ihmisiksi: heidät haluttiin nähdä joko psykopaatteina tai harhateille joutuneen eliitin ja tuhoon tuomitun nuorison edustajina.¹⁰

Lääkärit, sairaanhoitajat ja apteekkien työntekijät olivat keskeinen huumaavia lääkeaineita väärinkäyttävä ryhmä: he saivat työnsä kautta helposti hankittua aineita omaan käyttöönsä. Kokaiinireseptin puolestaan saattoi saada rahalla tutulta lääkäriltä. Pääasiallisesti huumausaineiden salakauppatuotteet kuitenkin ostettiin esimerkiksi epämääräisiltä kaupustelijoilta, bordelleista, ravintoloiden ovimiehiltä ja salakapakoista. Kokaiinia saattoi olla kaupan myös joissain ruokaravintoloissa ja kahviloissa.¹¹

Tuho ja toivo käsittelee huumeiden käyttöä moralisoimatta, riippuvuussairauden näkökulmasta. Mukana on eri-ikäisten huumeita käyttäneiden ihmisten omakohtaisia kertomuksia: muiden henkilöiden ohella kirjassa elämästään kertovat kansainvälisestäkin arvostettu muusikko Jukka Tolonen. Ääneen pääsevät myös poliisit, tutkijat ja päihdelääkärit, heidän joukossaan Subutex-lääkärinä tunnetuksi tullut Pentti Karvonen.

Kirjassa pohditaan myös Suomen huumeongelman ratkaisukeinoja. Mitkä ovat suomalaisen korvaushoidon vahvuudet ja heikkoudet? Mikä on ihmisen kohtalo silloin, kun päihdehoidon määrärahat loppuvat? Myös toivo on kirjassa läsnä: huumeriippuvuudesta voi päästä eroon.

Elina Järvi (s. 1981) on toimittaja ja tietokirjailija. Häneltä ovat aiemmin ilmestyneet teokset *Elämäni ennen kuolemaa* ja *Error – Mielen häiriöitä*.

Jokaisesta vuonna 2021 myydyistä painetusta kirjasta lahjoitetaan 1 € Tukikohta ry:lle. Tukikohta ry tarjoaa matalan kynnyksen päihdepalveluita, avohoidollista päihdekuntoutusta ja läheisten tukipalveluita pääkaupunkiseudulla. Järjestön palvelukokonaisuus tarjoaa kokonaisvaltaista apua ja tukea arkeen.

 Tukikohta ry

ISBN 978-952-376-236-7
kl 59.5673

Kannen suunnittelu Perttu Lämsä
Kannen kuvat Ari Lahti
www.bazarkustannus.fi

9 789523 762367